

Košer jídelna

„Každý má volnost provádět úkony spojené s jakýmkoli náboženským vyznáním nebo bezvyznáním. Výkon tohoto práva však nesmí být v neshodě s veřejným pořádkem ani dobrými mravy.“

Ústava z 9. května 1948, § 17¹

KLÍČOVÉ OTÁZKY

- » Kdo rozhoduje o tom, které náboženské a kulturní tradice jsou správně a které nikoli?
- » Jaký byl v poválečném Československu vztah ke skupinám odlišujícím se svými zvyky, historií, jazykem či náboženstvím?
- » Proč se komunistický režim obával náboženství a církví?
- » Může být košer stravování v rozporu se státními zájmy?

ÚVODNÍ TEXT

Pro ortodoxní věřící Židy je dodržování předpisů ohledně stravování jednou z klíčových součástí jejich každodenního náboženského života. Proto v Praze i po druhé světové válce fungovalo postupně několik jídelen poskytujících košer² stravu a samozřejmě také možnost vzájemného setkávání. Postupně však byly tyto jídelny zavírány: na rozdíl od bezprostředně poválečného období již přes Prahu nemigrovalo tolik ortodoxních židovských přeživších, později jejich provoz omezovala dohled policie, stejně jako konkurence mezi židovskou obcí ovládanou komunistickým „akčním výborem“ a ostatními jídelnami.

Nakonec, v době po antisionistickém a antisemitském procesu s tzv. protistátním centrem okolo Rudolfa Slánského, byla uzavřena i poslední košer jídelna v Praze. V únoru 1953 se pražská židovská obec obrátila na Obvodní národní výbor Prahy 1 s žádostí o povolení znovuootevření košer jídelny pro potřebné. Tato žádost ale byla opakovaně zamítnuta.

Ve prospěch židovské obce zasáhl Státní úřad pro věci církevní, který měl na starost dohled nad církvemi a dbal, aby jejich činnost zůstala omezena na čistě náboženskou sféru. Úřad potvrdil, že se opravdu jedná o záležitost náboženství a Ústřední národní výbor hlavního města Prahy odvolal své rozhodnutí.

Jídelna byla znovuotevřena v polovině roku 1954, po čtrnácti měsících a čtyřech odvoláních, a dodnes slouží pražské židovské obci.

---

1 Dostupné online: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html [cit. 1. 12. 2013].

2 „Košer“ lze asi nejlépe přeložit jako „rituálně vhodné“. Tento termín se nemusí nutně vztahovat ke stravovacím předpisům, ale košer může být například i svitek Tóry (Pět knih Mojžíšových) nebo modlitební řemínky (tfilin), rituální lázeň (mikve) apod. Více se o významu tohoto slova dozvíte na stránkách www.nasinebocizi.cz v sekci Texty.

V následující metodice se zaměříme na to, co mohlo československým úřadům vadit na zřízení něčeho tak nevinného a pro věřící Židy samozřejmého, jako byla jídelna poskytující košer stravování. Citace z dopisů nám pomohou pochopit způsoby chování obou zúčastněných stran.

Na zdánlivě okrajové a nevýznamné otázce povolení či zákazu židovského rituálního stravování můžeme lépe pochopit postavení etnických a náboženských menšin v poválečném Československu, které se považovalo za etnicky homogenní zemi a bylo pod diktaturou komunistické strany, a můžeme též zkoumat mechanismy, kterými komunistický režim budoval obraz nepřítele.

PRACOVNÍ MATERIÁL Č. 1

Takto zástupci Židovské náboženské obce v Praze ve své žádosti popisovali, co přesně znamená provozování košer jídelny, a vysvětlovali, proč by měli mít právo ji provozovat:

„Musíme důrazně vyzdvihnouti, že rituální kuchyně vařící pod stálým dozorem kultového odboru, umožňuje pravověrným příslušníkům našeho vyznání dodržování přísných stravovacích předpisů a jest proto čistě náboženským zařízením jako rituální lázeň nebo košer řeznictví a nikoli výdělečnou živností podle živnostenského řádu.

Jest jedním z hlavních úkolů židovské náboženské obce, aby věřícím poskytla možnost tyto stravovací předpisy dodržovat, tak jak jest povinna opatřiti modlitebny ke konání pobožnosti [...]. K tomuto úkolu jest židovská náboženská obec zmocněna nejen církevními zákony, ale naší ústavou [...], která zaručuje československým občanům svobodu svědomí a vyznání a výslovně stanoví v § 17, že ‚každý má volnost provádět úkony spojené s jakýmkoli náboženským vyznáním, pokud jsou ve shodě s veřejným pořádkem a dobrými mravy.‘

[...]

Naše rituální (košer) předpisy stravovací zakazují věřícímu pojídat maso zvířat, která by při porážce nebyla úplně zbavena krve. [...] Nepřípustné je maso vepřové a maso zvířat jiných než dvoukopytníků - přežvýkavců. [...] Jest přísným příkazem, aby masité pokrmy byly připravovány v nádobách jiných nežli mléčná jídla a nádoby se nesmí smísiti ani při mytí. Stejně musí být zvláštní přístroje pro tyto dva druhy stravy. [...] Věřící jsou povinni před jídlem si mýti ruce a pronésti předepsanou modlitbu, sedí pravidlem [zpravidla] s pokrytou hlavou, v pátek večer a sobotu, kdy jsou předepsány další obřady, nesmí platit a v místnosti se nesmí kouřit atd.“

20

PRACOVNÍ MATERIÁL Č. 2

Ústřední národní výbor ovšem tyto důvody neuznal a zřízení jídelny zamítl.

Ve svém stanovisku poukázal mimo jiné na toto:

„Udělení povolení [k provozování košer jídelny] by odporovalo veřejnému zájmu [...]. Zároveň není v souladu s dnešním zřízením, aby občanstvo bylo děleno v jídelnách podle náboženských ritů, a rituální stravování může být dohodnuto s kterýmkoliv závodem veřejného stravování.“

METODICKÁ ČÁST

- » Časová dotace: 45 minut, doporučujeme vyučujícím upravit citlivě délku pracovních textů podle schopností jejich žáků, stejně tak volit a měnit učební strategie a metody podle svých pedagogických zkušeností
- » Způsob práce: čtení s porozuměním, skupinová práce, práce s prameny, vytváření schémat
- » Klíčová slova: vztah státu k církvi v poválečném Československu, antisemitismus, košer stravování

1. Lekci začněte položením některé/některých klíčových otázek: *Kdo rozhoduje o tom, které náboženské a kulturní tradice jsou správně a které nikoli? Jaký byl v poválečném Československu vztah ke skupinám odlišujícím se svými zvyky, historií, jazykem či náboženstvím? Proč se komunistický režim obával náboženství a církvi? Může být košer stravování v rozporu se státními zájmy?* Otázky mohou být napsané na tabuli, na flipchartu nebo promítnuty projektorem. Vyzvěte žáky, aby se nad nimi krátce zamysleli. Umožněte krátkou diskusi a neodmítejte žádný názor a pohled na věc. Odpovědi žáků i jejich případné otázky můžete zaznamenat a později se k nim vrátit.
2. Využijte úvodního textu, abyste žákům vysvětlili kontext situace, kterou se budou v rámci výuky zabývat.
3. Rozdělte žáky na skupiny po dvou, třech nebo čtyřech (podle vašich potřeb a možností). V těchto skupinách jim dejte Pracovní materiál č. 1, ve kterém židovská obec vysvětluje, proč žádá o povolení k provozování košer jídelny v Praze. Požádejte žáky, aby z předloženého textu vytvořili schéma, co všechno v sobě košer jídelna obsahuje (od praktických aspektů po zdůvodňování, proč na to má mít židovská obec nárok). Toto schéma ať zakreslí na list papíru.
4. Nyní poskytněte žákům Pracovní materiál č. 2 (vzhledem ke stručnosti jej můžete i napsat na tabuli nebo promítnout projektorem). S využitím schématu z předchozí aktivity nechte žáky označit dílčí pojmy, které podle nich mohl Ústřední národní výbor považovat za „odporující veřejnému zájmu“, a zdůvodnit, proč vybrali právě tyto pojmy. V závěrečném kroku společně prezentujte jednotlivá zjištění a v diskusi se vraťte ke klíčovým otázkám z úvodu lekce.